

UN PAÍS DE PARAULES

Francesc Calafat fa la crítica de la nova novel·la de Torrent

PÀGINA 2

LLETRES

Josep Palomero escriu sobre les memòries de Benet i Jornet

PÀGINA 3

El novel·lista Ferran Torrent. / JESÚS CÍSCAR

“M’interessen les persones amb codi humà”

Ferran Torrent s’endinsa en els anys seixanta en la seua última novel·la, ‘Bulevard dels Francesos’

HELENA BELMONTE, Barcelona
Tracta d’allò que érem —ingenus— i d’allò que som —perdedors—. Així defineix Ferran Torrent (Sedaví, 1951) *Bulevard dels Francesos* (Columna), l’últim llibre de l’escriptor, una novel·la d’intriga entre

militants, sindicalistes i policies, que viatja als grisos anys seixanta. No és una obra qualsevol en la trajectòria literària del pare de Butxana. D’entrada, és la més extensa —té 404 pàgines— i la que li ha comportat més faena —sis anys. Són senyals de que ha

anat apujant-se el llistó de l’exigència des d’aquella *La gola del llop* (1983) que va fer a quatre mans amb Josep Lluís Seguí i que fins ara ha culminat la trilogia que començà la multipremiada *Societat limitada* (2002), amb *Espècies protegides* (2003) i *Judi-*

ci final (2006). La veta que va encetar aquesta radiografia crítica de la societat valenciana actual té una mena de continuació en aquest *Bulevard...*, una incursió del *Tigre de Sedaví* en una novel·la sobre el passat no tant recent, històrica, per dir-ho així. Ha decidit mirar cap a l’etapa juvenil de la seua generació.

En una València imbuïda pel franquisme, tres joves (Josep, Felo i Teresa) es manifesten en contra dels mètodes del Partit Comunista, perquè volen que aquest siga més radical. En *Bulevard dels Francesos* hi ha una altra trama —contemporània— contada a través d’un monòleg interior, que retrata l’urbanisme especulatiu, la destrucció del paisatge i el desencís, que fa conjunt amb la trilogia anterior. Amb aquesta dualitat planteja “la relació ideològica i moral entre dues èpoques” i “el fracàs d’una generació, la meua”, aclareix Torrent, “en què molta gent amb ideals fantàstics s’ha fet milionària”.

La història arranca el 1962 amb la imatge d’uns xiquets banyant-se en una séquia, “les piscines dels pobres”. La primera redacció de *Bulevard dels Francesos* la va fer a mà en quatre mesos. “No tinc tanta paciència per a escriure! Vaig entrar com un elefant al despatx i d’allà no em va traure ningú”, explica Torrent. “Per a crear s’ha de tenir malaltia mental; si no en tens, pitjor per a tu”. Però això va ser després de passar quatre anys investigant i documentant-se sobre una època de la qual “a penes” té records, ja que tenia onze anys.

Un fet que, d’altra banda, li ha portat moltes sorpreses. Com, per exemple, saber que hi havia policies que davant de tanta tragèdia s’apiadaven dels torturats. En aquesta tasca de documentació ha estat clau el testimoni d’Amparo Sancho, exfuncionària de la Direcció Superior de Policia. “Ella em va explicar que hi havia seixanta dones treballant-hi. No ho hauria dit mai. Tampoc no sabia que entre els policies de la brigada criminal i els de la politicosocial hi havia una gran rivalitat. I que els de la brigada criminal podien arribar a tenir un detall amb els comunistes torturats, com ara passar-los un cigarret. Una de les tesis de la novel·la és que m’interessen les persones amb codi humà, i això no m’ha deixat caure en maniqueïsmes”.

PASSA A LES PÀGINES 2 I 3

PUNT DE MIRA

*Dante sí,
Alighieri no*

Joan F. Mira

Traduir un clàssic gros, com ara *La divina comèdia*, pot produir moltes satisfaccions i alguns inconvenients. La satisfacció és constatar que, gràcies a la traducció, milers de persones han llegit una obra indispensable i,

fins i tot, n’han tret algun plaer. Una bona acció que hauria de merèixer un lloc confortable al paradís, assegut a l’amfiteatre de la rosa mística, on els àngels reben de l’altura divina la felicitat i l’escampen amb les ales volant per damunt dels benaurats: felicitat eterna i sempre fresca i renovada, tal com hauria de ser el plaer de llegir els grans llibres antics. L’inconvenient és que el traductor, al llarg d’un grapat d’anys, ha d’acceptar —si no és mal educat i aspre— invitacions a parlar en públic sobre l’obra traduïda. Jo, quan és el cas, mire de posar en aquestes explicacions una passió que no he de fingir, perquè és del tot

sincera. A propòsit de la darrera explicació pública de l’infern, el purgatori i el paradís, parlava jo fa pocs dies amb un professor de la Universitat Jaume I, antic col·lega, que em va explicar una petita història memorable. Això era que, en una classe no sé si de llengua o de literatura, va preguntar als estudiants si els sonava potser el nom de Dante. Només una senyoreta aixecà el braç. Llavors el professor va insistir: “Dante... Alighieri...?”. I la senyoreta digué, no sé si amb desencís o amb indiferència: “Ah, Dante sí, Alighieri no”. Aquest és, doncs, el punt on hem arribat. En una facultat “de lletres”. Fa tant de temps que desapa-

regué del batxillerat, i de la universitat, aquella assignatura que es deia *Història de la literatura universal*, que els llicenciats en filologia anglesa, per exemple, poden no haver sentit mai parlar d’Homer, de Dante, de Molière o de Goethe: no se suposa que hagen de saber qui són. Cada reforma té com a objectiu invariable l’extensió universal de la ignorància. I una altra estudiant d’Humanitats que començà un examen de Cultura clàssica amb aquesta frase: “La lengua de los griegos era el latín”, i a partir d’ací va omplir dos fulls. Vingué a protestar pel suspens: no comprenia per què. I fins ací hem arribat, també...

“Les ideologies han fet molt de mal”

Per al novel·lista, el que compta és la solidaritat amb l'altre

VE DE LA PÀGINA 1

Gràcies a Amparo Sancho, continua Torrent, va poder evitar caure en l'error “dels activistes bons i els policies dolents”. En aquest sentit, l'escriptor valencià, que viu al seu poble i s'entreté jugant a cartes al casino amb els amics de sempre —el contacte amb la gent és essencial, diu—, ressalta que a ell el que li interessa és la qualitat humana de les persones.

També ha mantingut moltes altres converses amb antics policies i exmúsics de bandes musicals. “En aquella època a València, als pobles, tothom tenia algun familiar o amic que formava part d'una banda. Eren l'expressió cultural més important”, afegeix.

Com passa en totes les narracions de Torrent, hi apareixen molts altres personatges, com l'honest comissari de policia Sebastià Piñol o l'expeditiu cap de la brigada politicosocial de la ciutat, Vicente Rodrigo, que investiguen la mort d'una hereva rica, o també el lladre de coll blanc, una vedet anomenada Carol i un negre de Mali, Salif. “Per posar-los la cara m'inspiren en gent que conec, perquè necessite que tinguen gestos, i un rostre que se'm quede”, aclareix Torrent.

En el *Bulevard dels Francesos* també apareix un comunista

que delata quan el torturen. “Et poses a la seua pell i entens la seua feblesa. A mi em torturen i cante fins i tot *La Traviata!*”, exclama Torrent, ressaltant una de les seues figures literàries predilectes, la del traïdor.

“Llegeixes sobre ells i pen-

Ha evitat caure en l'error “dels activistes bons i els policies dolents”

“La figura del traïdor no comprat m'interessa molt”, comenta Torrent

L'autor es confessa “pessimista” però “intenta que cada dia siga una sorpresa”

ses: traïdors?, en absolut! Ells van respondre a la seua ideologia, no pas al seu país de naixença!”, continua, tot citant el que va ser l'assessor artístic de la reina Isabel II, Anthony Blunt, antic espia de la Unió So-

viètica. “La figura del traïdor no comprat m'interessa molt perquè és molt humana”. El delator de la novel·la es troba sense cap “eixida, confessa per salvar la família i per salvar-se la pell. El repudia tothom i només li queda fumar-se un cigarret rere l'altre esperant el dia que algú li pegue un tir”.

Un dels aspectes que Torrent destaca de la novel·la és l'actitud que va tenir el partit comunista amb els maquis. “La lluita ja havia acabat i ells es van trobar sols a la muntanya pensant... què collons fem ara? Es va crear una paranoia tal que els comunistes van executar 18 maquis!”, recorda. “La novel·la planteja que les ideologies han fet molt de mal. L'estalinisme n'és un exemple clar”. Per a Torrent, el que compta no és la ideologia, sinó la solidaritat amb l'altre. “Conec molts delinqüents i tots tenen un codi humà. En canvi, uns altres que jo creia amb ideals no els vull veure ni en pintura”, diu un home que es confessa “un pessimista”, però que s'alça del llit “intentant que cada dia siga una sorpresa. Entre una copa de vi o pastilles opte pel primer”.

Torrent no esquivia preguntes sobre els casos de corrupció que han esclatat els últims mesos. “Si Fèlix Millet es presen-

tara per a president de la Generalitat Valenciana, de segur que guanyaria!”.

L'elecció del narrador en primera persona ha servit a Torrent per a abocar allò del que està fart. “La crisi econòmica ha

colpit la gent d'una manera brutal. No queda bé que diga això, però al meu poble estan patint més les classes mitjanes que les baixes”, explica l'escriptor, finalista del premi Planeta l'any 2004 amb *La vida en l'abisme*.

UN PAÍS DE PARAULES

Quan el somni era la vida

Francesc Calafat

BULEVARD DELS FRANCESOS

Ferran Torrent
Columna Edicions
Barcelona, 2010
404 pàgines

En els darrers temps la història s'ha accelerat tant que ha trastocat profundament la vida dels homes, ja que abans —si més no, ho pensem— entre mort i vida podia passar un període d'història; ara, vivim transportats per dos o més. Aquest és el repte de Ferran Torrent en *Bulevard dels Francesos*. Això es veu en molts personatges, però sobretot en Rafel Puig, que des de República fins a la Transició ha hagut d'engolir gripaus històrics de gran envergadura. En els joves situats en el present, la cosa funciona d'una altra manera, la rapidesa dels canvis i l'afany de viure'ls intensament els fa cremar etapes a la velocitat del vertigen, i ara, escaldats, miren sense bàlsams als ulls.

La novel·la, com diu *monsieur* Milan Kundera, és un gènere camaleònic, amb un estómac a prova de bomba. Un dels seus atractius és jugar amb ingredients dispars i contradictoris. I Ferran Torrent agita en la seua novel·la un còctel explosiu; no és la primera vegada, però el material és més sensible (la tragèdia de la guerra i la postguerra) i l'objectiu és més ambiciós: hi combina conflictes socials i polítics, drames familiars, la lluita clandestina amb policies que fan la feina bruta del règim, amb assassinats i un robatori. A més, emparella per moments un comunista i un lladre de guant blanc, un comissari i un ex-mestre republicà. D'altra banda, integra la descripció de la vida local amb les lleis de la novel·la negra, sense descurar la pinzellada grotesca i d'humor corrosiu quan li convé.

Bulevard dels Francesos gira al voltant de dos eixos temporals. El fil de primer és el conflicte miner d'Astúries de l'any 1962 que

L'escriptor agita en la seua novel·la un còctel explosiu

engrescà els estudiants i els obrers de València a manifestar públicament la seua solidaritat i rebutjar les injustícies del règim. L'autor, per mitjà de les famílies dels joves activistes que dirigeixen la trama (Josep, fill d'un maqui desaparegut, Felo, fill d'un

represaliat, i Teresa, filla de casa bona), pinta un fris polièdric de les circumstàncies, les situacions i les actituds de la València de l'eterna nit de la postguerra. Es mou amb certa comoditat a l'hora de pintar el ritual social, molt petrificat. L'autor no pot fugir-ne, però en la majoria dels casos els salva per la humanitat dels personatges. En les escenes de la vida burgesa, que no en són moltes, no en fa un gra massa, perquè la descripció precisa de les coses ja esdevé per si mateixa una mica grotesca. Els joves activistes, en la seua innocència i inquietud, davant de la prudència habitual, defensen l'èpica d'accions dràstiques per despertar el poble endormiscat, sense preveure'n les conseqüències. Tots ells, com també Rafael Puig, que fa de pare i protector dels germans Puig, i el comissari Piñol, viuen torturats per conflictes interns i morals: com poden interpretar el món que els envolta, què cal fer i com cal actuar. I, malgrat tenir tensions amb la família, aquesta és refugi i pilar del que són.

El segon eix temporal ens situa en l'actualitat. Els personatges viuen el final del viatge iniciat

anys abans. Segons el narrador, Robert Baixaulí, la seua generació s'estimà perquè va ser víctima d'una època d'il·lusions desafortunades. Molts isqueren escaldats per voler viure els deliris de totes les revolucions (socials, sexuals, drogues). Siga com vulga, l'arribada ha sigut un present en què no es pot canviar res i la corrupció marca el ritme de la vida pública. El narrador viu al marge de quasi tot; abans odiava l'univers; ara, l'accepta i va fent. La seua vida es va il·luminar quan va conèixer el Colorado, un *retallaor* obsedit a burlar-se de tot. Durant anys es dedicaren a fotre les autoritats.

Com sempre, el ritme que imposa Ferran Torrent a l'acció és ràpid i, com que *Bulevard dels Francesos* conté una gran diversitat d'elements, llegir la novel·la és instal·lar-se en unes enormes muntanyes russes d'emocions, registres i veus. Potser algú considere que la trama policíaca és el millor ingredient del llibre. No m'atreiria a afirmar-ho, perquè sense la resta seria ben poca cosa. Els personatges de Puig i Piñol, Robert i el Colorado són una mina i l'obra conté moments de gran intensitat i tendresa, com ara els passatges en què els personatges deixen de parlar i ofereixen les mans perquè diguen tot el que els personatges no poden dir. Déu n'hi do.

A LA LLETRA

Enamorats

Albert Garcia i Hernández

Malament deu estar l'amor si es continua necessitant un dia, el 14 de febrer, per a celebrar-lo, igual que el càncer, la sida, el maltractament.

Com ha anat la vessant comercial? N'han venut talismans? Tots contents? Toca!

L'editorial Flammarion (París, 2009) ha publicat una entrevista de Nicolas Truong a Alain Badiou (Rabat, Marroc, 1937), filòsof i dramaturg francès amb una llarga trajectòria combativa, propera al maoisme del 68. El títol és el mateix que el d'una pel·lícula de Jean-Luc Godard de l'any 2001: *Éloge de l'amour*. Hi ha més referències, per exemple el vers d'Arthur Rimbaud: *L'amour est à réinventer, on le sait* (ja ho sabem: cal reinventar l'amor).

Badiou pensa que la globalització també ha entrat en el camp amorós. De la mateixa manera que la ideologia actual parla sense rubor de la "guerra de mort 0", les empreses de relacions de parella proclamen "l'amor de risc 0".

Si entren en qualsevol lloc virtual, els bombardejaran amb anuncis que els garanteixen com trobar la seua mitja taronja. D'entrada, el frau ja és antic, perquè sosté l'existència d'una persona que ens "complementaria"; que en faria, de dos, un. Però allò que ens falta, ai las, ens acompanyarà tota la vida com una mancança. I gràcies!, perquè ens permet no quedar-nos aturats, sense objectius ni anhels. Però pensar que un(a) príncep(esa) blau(va) vindrà a encaixar-se'ns i a cobrir el forat és la quimera que, paradoxalment, ha desterrat avui el que Badiou anomena "l'aventura obstinada de l'amor", "la confiança feta a l'atzar".

Però, a més, com qualsevol activitat de dubtosa científicitat, aquestes empreses, no exemptes, cal suposar, d'assessoraments professionals psicològics, vesteixen la promesa d'èxit amb qüestionaris exhaustius per a trobar el company o la companya més ajustat al demandant.

És el miratge de l'estadística. En aquest cas, classificar les persones segons una simptomatologia (crec que poden anomenar-la així) deduïda de les respostes. I, com sempre, sense tindre en compte la subjectivitat: que es tracta de subjectes i no d'elements mesurables. Un qüestionari d'aquesta mena per a entrar als cossos de bombers, de policia, no evita el piròman o el torturador. En la majoria dels casos d'assassinats entre parelles és normal escoltar els veïns sorpresos perquè l'assassí era una persona normal, afable.

La maquinària actual treballa immersa en la gimnàstica sexual. L'objectiu sembla ser acumular quantitat i amb rapidesa. Normalment, els caps de setmana, no fóra cas que baixara la producció laboral. I més que mai se sent el pànic a la relació perdurable, al compromís en la construcció d'un projecte de dos.

Ferran Torrent, a la seua casa de Sedaví, davant un quadre de José Saleón sobre les seues novel·les. / JESÚS CÍSCAR

"Una llengua sense estat sempre és un problema. El català ho té complicat", expressa Torrent, que sempre ha es-

crit els seus llibres en català. "Ho tindrem difícil si no hi ha un suport clar". Una societat bilingüe, continua, "hauria d'im-

plicar poder escollir en quina llengua vols llegir o veure pel·lícules al cinema", opina. Tot i que, al cap i a la fi, diu, "la literatura, com el periodisme, té un futur incert".

L'escriptor valencià, que pu-

blica a un ritme de dues novel·les l'any, ja prepara el seu proper artefacte literari, de què no vol avançar cap detall. "El que puc dir és el que estic llegint, *Cualquier otro día*, de Denis Lehane".

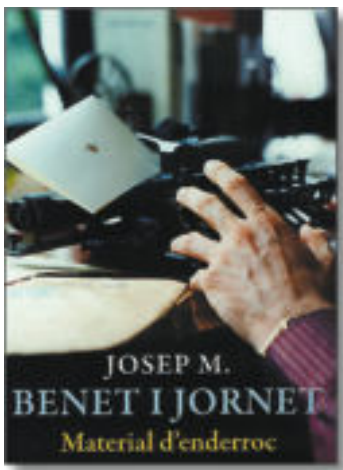
Gent, teatre i una confessió

Benet i Jornet reflexiona en el llibre 'Material d'enderrocs' sobre l'obra teatral i revela intimitats dels seus escriptors amics

JOSEP PALOMERO, València

Al cap de poques setmanes d'haver aparegut el llibre de memòries de Josep Maria Castellet, també en Edicions 62 s'han editat les del dramaturg Josep Maria Benet i Jornet. Tot i que Castellet s'adscriu a la generació dels 50 i Benet, catorze anys més jove, a la dels 60, s'hi observen bastants coincidències, no sols en la rememoració d'algun dels escriptors desapareguts (Espriu, Terenci), sinó sobretot en el to confidencial i intimista del tractament de l'evocació. El mètode d'escriptura és el mateix: tracta de furgar en els records i reconstruir els moments compartits que han sobreviscut a l'oblit, rellegant, si cal, cartes, agendes, fotografies o diaris de l'època. El text resultant és, doncs, un discurs elaborat que el memorialista salva per al lector entre els enderrocs que produeix la devastació del pas dels anys.

Material d'enderroc s'estructura en dues parts. La primera,

titulada "Gent", consta de cinc capítols. En el primer, Benet relata com va conèixer, en la seua joventut, tres escriptors senyors: Villalonga, Rodoreda i Espriu, els quals evoca més superficialment. Els quatre capítols següents, en canvi, estan dedicats als que probablement han sigut els seus grans amics: Joaquim Molas, Terenci Moix, Montserrat Roig, Joan-Lluís

Marfany i Joaquim Torres. El narrador no pot evitar anar pel mig de tots ells, amb els quals està unit per una amistat entenedora. L'admiració que sent per Molas, Marfany i Torres el fa sentir-se un autèntic idiota, i fins i tot no s'arriba a explicar per què l'han distingit fent-lo amic seu, ja que creu que mai no els podrà correspondre tanta generositat. Si en Molas (deu anys més gran) Benet reconeix un magisteri intel·lectual indiscutible, vers Marfany i Torres, professors universitaris i investigadors, sent també una gran admiració, trenada amb una amistat de pedra picada. Finalment, en els retrats de Montserrat Roig i Terenci, desapareguts fa anys, Benet ens permet conèixer escenes d'una intimitat impressionant, que emocionen i captiven el lector.

La segona part, titulada "Teatre", inclou tres peces: una evocació, un assaig i una confessió. En la primera, Benet salva dels enderrocs els teatres de ba-

rri barcelonins de la postguerra, en rememorar les funcions que es feien al de la parròquia del Carme, on va actuar fins que els canvis del començament dels seixanta.

En l'assaig següent analitza l'aparició i l'evolució a Barcelona del fet teatral al llarg dels darrers trenta anys, i hi explica que a partir de l'èxit d'*El retaule del flautista* al Capsa (1971), per contraposició amb l'anquilosada escena de Madrid dels setanta, aquest moviment teatral anomenat independent va oxigenar el teatre català fins que va assolir, durant els vuitanta, el gran canvi escènic que ha arribat fins a l'actualitat.

En la confessió final, Benet exposa com es veu ell com a autor d'obres de teatre, com construeix el text, com redacta els diàlegs, quins problemes constata quan escriu, com tracta de solucionar-los i quina evolució observa en el conjunt de la seua obra des de l'òptica de l'edat.

Però, gràcies al distanciament dels fets, Benet planteja una profunda i sincera confessió amb què recupera, com a realitat literària, no un àlbum de fotografies estàtiques en blanc i negre, sinó unes preses de la vida privada d'aquella Súper 8 familiar que també un dia es va convertir en material d'enderroc.